

RAZUMIJEVANJE GLOBALIZACIJE

Bojan Jovanović

The greatest utopian project of all time is called globalization. Globalisation is primarily an economic phenomenon, i.e. economic globalization. But this economic dynamics belongs to those which imply institutionalization. Therefore, it is propulsive to compare the dynamics of globalisation with that which preceded – and was precondition for – the establishment of a modern state. The author searches for answers to questions such as – to what extent globalization relies on the use of violence, is the intention of globalization to erase the state as such, so is globalization actually = imperialisation?

Najveći utopijski projekat, kako svih vremena tako i svih istorija, naziva se globalizacija. To što se od prije nekih trideset godina određuje kao globalizacija utopija je svih utopija.

Šta je globalizacija? Ili je riječ o globalizacijama? Savremeni sociolog Ronaldo Munk konstatuje u studiji *Globalization and Contestation* da „globalizacija, bilo da je definišemo različito ili nikako, predstavlja obaveznu referentnu tačku za bilo koju

diskusiju o kontemporarnim socijalnim, političkim i kulturnim transformacijama“¹.

Razumije se, iako spada u one koji oblikuju intelektualna javna mnjenja, Munk je jedan od ko zna koliko hiljada autora koji danas pišu o globalizaciji. A, koliko autora, toliko autorskih interpretacija, pa i kada je u pitanju ova, tako nazvana, globalizacija. Recimo, jedna od velikih razlika između onih koji pišu o globalizaciji bila bi i u sljedećem: za jedne je to skroz nova pojava, moguća jedino na ovom stupnju povijesnog i tehnološkog razvitka, za druge, pak, riječ je o ponavljanju nečega što je već bilo. Zapravo, kada govorimo o globalizaciji govorimo o najnovijoj, dakle o još jednoj od globalizacija. Po njemu, „globalizacija je, ukratko, nova matrica za naše doba, radni okvir za ono što je i za ono što bi moglo biti“².

Iz gornjeg proizlazi da je riječ o jednom kompozitnom problemu, takvom koji je sa socijalnim, političkim, kulturnim – ali i ideološkim, tehnološkim i psihološkim komponentama. Naravno, onda je riječ i o fenomenu koliko pravnom, toliko i upravnom. Kakva problematika, takva i metodologija. Naime, da bi se postigla i dostigla komprehenzija takvoga jednoga kompozitnog realiteta, kakav je ovaj globalizacije, traži se interdisciplinarni pristup, henotično sagledavanje uz pristup koji se može nazvati mozaički.

Pred čitaocem je ogled u kojem će autor, ipak, globalizaciju tretirati i interpretirati henotično, naravno i kao multifasetnu problematiku i problem, no najprije najprije kao jedan fenomen sa izrazito ekonomskim ishodištem. Bez ekonomskog, bez ekonomije, ekonomizacije kao onoga što joj je *primus motor*, globalizacija bi se, mislimo, svela na „vildžizaciju“.

¹ Munk, Routledge, 2007, p. 1.

² Ibid, p.1.

Ali ako, kao prvo, jezički analiziramo termin „globalizacija“, izgleda nam odmah očigledno da je riječ o naglašeno hipostaziranom terminu. Globalizacija je hipostaza. U tom slučaju se nalazi sličnost sa terminom sudbina. Pada s tim u vezi u oči i da pojmu o kojemu se govori, osim onoga što mu pripada, pripada i sve ono drugo što ne bi trebalo da mu pripada, ono što mu, dakle, logički i logično ne inherira. Otuda, pojam više nema jasnoću, te je, velimo, riječ o nejasnom pojmu.

Ka jasnom pojmu globalizacije: Na početku, koristeći se namjerno ponešto arhiviziranim lokovskom terminologijom, tu utopiju što se sada već ustaljeno označava neologizmom globalizacija bismo – osim, naravno, kao posve apstraktan – probno i problematski identifikovali i kao nejasan pojam /ili ideju/.

Jedan pojam postaje jasan i razumljiv – ili ako se hoće: pojmljiv – onda kada je njegova sadržina, nezavisno od toga o kojem se rodu pojmova ili ideja radi – u striktnoj relaciji korespondencije sa realnošću. Data je tada kako jasnoća tako i realnost pojma. *Attaca* pojam globalizacija nije, onda, shodno ovome rečenome, ni realan.

Razumije se, kada govorimo o pojmu globalizacije, mislimo na svakodnevnu, medijsku, ustaljenu i udžbeničku – doktrinarnu i indoktrinarnu – upotrebu rečenog pojma.

Ako je tome tako, onda je potpuno logično, bolje reći opravdano, da se u bitnoj analizi realnosti globalizacije – do koje se želi, do koje se mora doprijeti, ukoliko odnosni pojam treba da bude postavljen i vraćen u relacije korespondencije – izvrši, da tako kažemo pripremno, jedna vrsta destruisanja predočene interpretacije globalizacije, preko koje se došlo do pojma ili privida pojma za koji je nađeno da je nejasan, pojava koji se kritički i kritikom priprema za odbacivanje.

Naravno, predočena interpretacija globalizacije na koju mislimo opredmećena je u jednom stalno uvećavajućem prevelikom broju studija, knjiga, učila, tekstova, lekcija i dajžesta...

i ovi medijatori realnosti ne dopuštaju da se formira nešto što možemo prozvati i *jasan pojam globalizacije*, nikakav drugi pojam osim ovoga koji, dakle, sumnjičimo kako za prividnost tako i za nekorespondentnost, stoga mu, mislimo s pravom, oštro /i hajdegerijanski/ izričući ovakav enuncijat: destruisati!

Jedan jasan pojam globalizacije treba da izrazi definicija. Zapitajmo se: Da li definicije globalizacije koje jedan savremenik ima na raspolaganju kao medijatora realnosti globalizacije – bilo da je taj savremenik student ili stručnjak ili ko god mu drago – jasno izražavaju pojam globalizacije? Doista ne, kao što se jasno može vidjeti i zaključiti *eo ipso* već i na osnovu toga što je riječ o definicijama... a ne, dakle, kao što bi se očekivalo, kao što bi se, uostalom, zahtijevalo, naprosto o brojčano jednoj definiciji.

Da bi definicija imala jasnoću, koju joj, prije svega daje relacija korespondencije, njenom konstituisanju svakako mora da prethode teorijski pripremni radovi; takvi, naime, radovi kojima se, takoreći, raščišćava tlo, ono na kome ćemo zdanje definicije izgraditi, ne pribojavajući se više da će možda doći do restrukcije ili korupcije pojma, na primjer kroz hipostaziju. Kao što se podrazumijeva, niti se može ići od jedne do druge definicije globalizacije radi opovrgavajućeg destruiranja, niti je to, zapravo, potrebno; jednostavnije je da se postave određeni kriterijumi prema kojima se ravna, propituje i provjerava (i tek eventualno potvrđuje), svaka formulacija koja pretenduje na to da definiše konkretni pojam.

Da li je globalizacija proces ili projekat?

Istina je da to što stalno nazivaju globalizacija nije proces u onom smislu u kojem govorimo o fotosintezi kod biljaka ili koagulaciji kada je u pitanju dijete koje se ubolo na trn kakve ruže. Prema tome, to bi bio predloženi ili mogući prvi probni kamen realnosti (ili: istinitosti) bilo koje definicije globalizacije: Da li sugeriše ili supresira da globalizaciju shvatamo kao

proces ili kao projekat, bilo da je tome tako eksplicitno, bilo implicitno.

Drugi kriterijum nadovezuje se na prvi: Da li je globalizacija neizbježna ili izbježna? Ako je globalizacija proces, tada je i neizbježna; ako je projekat, tada je, naravno, izbježna.

Međutim, mnogi autori, nastupajući kao pravi dobošari globalizacije – bolje reći, projektnog biroa globalizacije – uporni su u nastojanju da dokažu kako je globalizovanje, shvaćeno na jedan, drugi ili treći način, neminovnost vremena; zapravo, ne samo vremena, no i povijesti kao takve. Kao da bi povijest vrhunila u globalizaciji. Samo, tu se odmah postavlja pitanje: Ako povijest, navodno neminovno, treba da vrhuni u globalizaciji, šta bi trebalo da bude vrhunac globalizacije, šta je to u čemu bi ista trebalo da vrhuni, tj. da se dovrši? Ili: ako je globalizacija nekakav cilj povijesti, šta je cilj globalizacije?

Valja se složiti oko toga da puka tehnizacija planetarnoga areala u izvjesnom stepenu implicira globalizovanje, kao što je to pronosirao Kanađanin Makluan. Kada milijarde ljudi na svim kontinentima na televizijskim ekranima gledaju otvaranje nekih olimpijskih igara, sigurno je da je i to globalizacija u nestriktnom smislu shvaćena. Tačno je, dalje, da danas već postoji neka vrsta planetarne svijesti; ili ono što je jedan francuski autor nazvao „sinhronizacija emocija“ na globalnoj ravni.

Jedan autor proučavalac globalizacije ukazuje na „slijetanje svemirskog broda *Apollo* na Mjesec 1968. godine, kada je stotine miliona gledalaca saosjećalo sa Nilom Armstrongom i gledalo na Plavu planetu kao na zajedničku domovinu“ (Elzeser, 2009; str. 5).

Razumijevanje etatogeneze: Čak iako bi se pokazalo da je globalizacija neizbježna, ako bi bilo argumenata koji idu u tom pravcu i kojima bi se objektivan saznavalac morao iz razloga principijelnosti prikloniti...to, sva je prilika, ne mijenja mnogo *in ultima linea*.

Zapravo, iako znamo da je neizbježna (samo po pretpostavci), ne znamo i dalje najvažniji odgovor, to jest odgovor na najvažnije pitanje. A to je, svakako: Šta je globalizacija? U smislu ovog najvažnijeg pitanja, biće potrebno vratiti se u prošlost. Globalizacija nije *novum*. U izvjesnom smislu to je re-konstrukcija, ponavljanje nečega što se već dogodilo, doduše, na nižem nivou ili na manjoj geo-teritorijalnoj skali.

Tako, iznenađujuće ili ne, smatramo da je ako ne najkrucijalnija, a onda svakako krucijalna polazišna tačka svake analize recentnog globalizovanja koja hoće da bude realna i relevantna, pronađena uopšteno u generalnoj teoriji države, posebno u njezinoj grani pod nazivom istorija/t/ države. Ili još bolje rečeno – geneza države.

Tako, dakle, želimo li da razumijemo realnost globalizovanja, čini se da je uputno da saznamo i shvatimo etatogenezu, naime, to kako je, zapravo, nastajala savremena država.

Ovdje ćemo s tim u vezi predgovorno dati tek jednu misaonu naznaku, aludirajući time na pravac mišljenja, započinjući ono što predstoji, ono što autor ima na umu.

Od čitaoca do čitaoca – ili očigledno ili makar u pretpostavci koju tek valja dokazati – globalizacija je na prvome mjestu ekonomska globalizacija. Dakle, drugim riječima, to je globalni i globalistički ekonomski projekat.

Globalizacije, prosto, nema bez ekonomske dinamike, bez privrednog aktivizma najšireg raspona i obima. To je ona realna sadržina globalizacije, njezino jezgro. Ako se to jezgro ukloni, tada nema uglavnom nikakvog globalizovanja.

Međutim, valja znati ili podsjetiti da suštinski isto važi i kada je u pitanju ona pomenuta etatogeneza. Jer, moderne države nema, niti je bilo, niti je moglo biti, bez ekonomske dinamike ili privrednog aktivizma dotada i u to vrijeme nepoznatog raspona, intenziteta i obima. To je činjenica, vrlo značajna kako za epistemonično razumijevanje etatogeneze – da ne kažemo etati-

zovanja – tako isto, dakle, za razumijevanja globalizovanja. U nastavku, kao u epekezezi, dopustite da to predočimo sasvim jasno: polit-ekonomska dinamika koju danas opisujemo kao globalizovanje je konsekventno saobrazna događanjima koja su – realno, a ne tek jedino vremenski – prethodila nastanku države kakvu znamo, bilo idealno-tipski, bilo najkonkretnije.

S obzirom da je u pitanju povijesni fakticitet, nije potrebno dokazivati da je nastajanje većih političkih jedinica – država, značilo nestajanje do tada uspostavljenih, predominantnih oblika političke organizacije – kneževina, grofovija ili kaštelanstava – no prije svega gradova-država ili gradova-republika. I ne samo da je značilo, već je operativno neophodno podrazumijevalo. Samo, ako je tome tako, zar to onda simultano ne znači i da se savremena država sa predznakom nacije našla zahvaćena *grosso modo* istim onim povijesnim kovitlacima kakvi u ono vrijeme, sve u svemu ne tako davne prošlosti, zahvatiše državu – koja tada bješe gradskog volumena i veličine – i odniješe je u nestajanje?

Jedan oblik države nastaje dok drugi istovremeno nestaje. Ili ćemo moći zamisliti povijesnu jukstaponiranost grada-države i nacije-države kao realnu? Jedan važan episilogizam koji ovdje ne treba zaboraviti, odnosno izostaviti, jeste ovaj: Govoreći o globalizaciji možda na prvo mjesto treba da stavimo bar u ovom tekstu i kontekstu glavnu implikaciju iste, a to je da jedan oblik države nastaje dok drugi istovremeno i zakonomjerno nestaje.

U tom smislu, kao i u smislu cjelokupne ove analize, korisno je podsjetiti i pokazati na jednu /post/modernu tvorevinu koja, reklo bi se bar, spremno može da posluži kao eksplanatorni model cijele globalizacije, iako se, eventualno, ne bi tako reklo. Još bolje, uputnije je uputiti na proces/projekat iz kojega je ta tvorevina izrasla, koji ju je omogućio. To je Evropska unija (EU).

Najprije da napravimo epitomu. Rekli smo da pravilno razumijevanje toga što nazivaju globalizovanje pretpostavlja razu-

mijevanje etatogeneze – toga, dakle, kako je i zašto je nastala moderna država. Moderna država, pak, zasigurno ne nastaje tek tako. Njenom postojanju i postajanju prethodi izvjesna dinamika koja je prevashodno ekonomska. Ta ekonomska dinamika – tako dalje glasi teza – ispostaviće se, singularno izaziva institucionalizaciju, naime, omogućava pojavljivanje moderne države, kao inherentnog skupa institucija koje, maltene, izrastaju neminovno (pa i jedino) iz rečene dinamike.

Veliko ekonomsko vrenje: Na primjer, to je više nego očigledno kada je u pitanju institucija centralne banke. Integralni dio institucionalnog miljea savremene države predstavlja centralna banka. Potreba, pak, da se takva jedna institucija pojavi, normalno nastaje zbog nastajanja jedne nove ekonomske dinamike koja podrazumijeva povezivanje ujedno baš širih prostora i prostranstava, homogenizaciju nekoć rascjepkanog područja u jedinstveno područje kojim dominira jedna valuta i motiv profita ili – što je negdje isto – motiv redukovanja transakcionih troškova po svaku cijenu postavljen u centar svega.

Dalje, tvrdi se da ekonomska dinamika baš takvog profila danas dominira na Globusu koji se globalizuje. Tome u prilog: Jedan od operativnih ciljeva globalizacije je baš institucionalizacija, odnosno, uspostava tako nazvanih globalnih institucija... među kojima ovdje ukazujemo na instituciju planetarne centralne banke. Za to se, recimo, zalaže i Džefri Garten, raniji podsekretar komore za međunarodnu trgovinu u SAD i profesor na Yale School of Management, koje zalaganje je iznio i u tekstu pod naslovom „The Case for a Global Central Bank“ iz 2009. g. (dostupno na: http://www.businessweek.com/magazine/content/09_39/b4148083571397.htm). (Inače, interesantno je da je Garten ranije radio i kao direktor u Lehman Brothers).

Na ovome mjestu je vrlo zgodno napraviti realni link sa Evropskom unijom, intencionalno uzimajući u obzir njezin ukupni istorijat, uključujući i sami početak i Šumanovu

deklaraciju, pošto nam takvo linkovanje može poslužiti kao sprava epidijaskop za razumijevanje tzv. globalizacije.

Jer, ne nastaje li ova pravno-politička tvorevina, upravo izrasta, baš iz jedne intenzivne privredne integracije koja podrazumijeva povezivanje i uvezivanje nekoć rascjepkanih ekonomskih prostora – odnosno nacionalnih tržišta u jedan prostor – kontinentalno tržište (*The Single Market*). I ne nalazi li se u sklopu te tvorevine i institucija centralne banke, pod nazivom Evropska centralna banka?

Dakle, bar kako izgleda, pred nama je jedan obrazac, te tako i jedno objašnjenje... bez obzira da li razmišljamo o nacionalnoj državi, evropskim integracijama ili globalizaciji.

Kao gotov korolarijum onoga što je gore napisano i potencirano, mišljenju se neodoljivo nameće jedna ovakva, nova, svakako radna, kao i problematska, definicija globalizacije.

Naime, da je to *ponavljanje i podražavanje procesa/projekta nekadašnje izgradnje nacionalno-teritorijalne države, naravno na mnogo višoj/najvišoj/ i većoj/najvećoj/ geografskoj i povijesnoj skali – na globalnoj skali.*

U čemu je to ponavljanje i podražavanje? I kako se uopšte odvijalo formiranje moderne države (tzv. *state making*)? Ovdje, naravno, nije prikladno da se na ova i slična pitanja da iole ekstenzivniji i koliko-toliko kompletan odgovor. Treba, međutim, napomenuti da je gornja teza proistekla iz autorovog višegodišnjeg bavljenja problematikom evropskih integracija i – u okviru toga – pitanjem kako je, zapravo, nastajala i nastala moderna država. Povijesni podaci o tome su iznenađujuće oskudni, iako se radi o nečemu što se događa relativno nedavno, posmatrano na istorijskoj skali, maltene, koliko juče.

Ali jedno je utvrđeno kao nesporno: moderna država nastaje kao rezultanta i rezultat velikog ekonomskog vrenja, do tada nepoznatih smjerova, karaktera i sadržine. Kada kažemo: veliko

ekonomsko vrenje... tada prije svega mislimo na nešto što se zove tržište. Konkretnije, ekonomska dinamika, ekonomsko vrenje o kojemu je riječ, nije ništa drugo nego najprije formiranje velikih, tačnije, nacionalnih, tržišta. To formiranje je bez pravog pandana u dotadašnjoj povijesti.

I tako, dakle, tokom formiranja tih tržišta, možemo reći i usljed formiranja istih, dolazi do određene institucionalizacije; kada se posmatra cjelovito, krajnji rezultat te institucionalizacije ima oblik i sadržaj države.

Dakle, tokom izrade rada koji smo pomenuli, zadatak koji se postavio pred autora bio je i da ispita ulogu koju tržište, kao takvo, ima u postajanju dva konstitutivna sačinioća modernosti: države i nacije. S tim je u vezi i vrlo interesantan i značajan sljedeći uvid Maksa Vebera:

Mogli bismo gotovo biti skloni vjerovati da su osnivanje i ekspanzija tvorevina velike moći uvijek primarno ekonomski uvjetovani. Najlakše je generalizirati pretpostavku – koja je u pojedinim slučajevima činjenična – da je već postojeći posebno intenzivni robni promet na nekom području normalan preduvjet i povod za njegovo političko ujedinjenje (Veber, 1999. g, str. 77-8).

Ako se ovaj Veberov uvid prihvati kao činjeničan – ili avanzuje u neku vrstu analitičkog postulata – tada bi, bar na jednom nivou eksplikacije, bilo dovoljno da se još doda i odgovor na pitanje koje bi se odnosilo na recentnu globalističko-globalizacijsku dinamiku, na ekonomizaciju Globusa i globalizaciju ekonomije. Šta je, dakle, cilj globalizacije shvaćene u njezinom bazičnom ekonomskom smislu?

Odgovor je jednostavan – da ne kažemo ostenzivan – no koliko jednostavan toliko i nadasve relevantan: cilj ekonomske globalizacije je formiranje jednog, to jest globalnog tržišta (*The Global Market*).

U tom je smislu, mislimo, posve indikativno to da jedan tekst iz 1983. godine, inače od autora koji se smatra skovateljem

neologizma globalizacija, promoviraju taj neologizam u potpuno ekonomskom smislu: znači, označava globalizaciju kao ekonomsku globalizaciju. U pitanju je tekst *Globalization of Markets*, američkog ekonomiste Teodora Levita. *State makes war, war makes state*: A osim toga, osim što nastaje kroz, da tako kažemo, ekonomizaciju, moderna država nastaje i na druge načine koji joj povijesno krče put ka konačnoj uspostavi. Ili bar tako tvrde uticajne škole mišljenja. Tako, prema jednoj od njih, moderna država nastaje posredstvom osvajanja, ratnih pohoda i priprema za predstojeća ratovanja i još nezapočete ratove. Prema, u ovom kontekstu, najuticajnijoj školi mišljenja, države nema bez rata i ratnih osvajanja.

Na primjer, kada Francuska ratuje ili se, pak, priprema za rat, ona na osnovu toga uvodi nova i vrlo velika poreska opterećenja, što, zauzvrat, jača državni aparat i omogućuje mu da se stabilizuje i ustali. Ili kako je to postavio i predstavio „ideolog“ ovakvog shvatanja etatogeneze Čarls Tili – *State makes war, war makes state*.

Da li je nastanak države neodvojiv od ratovanja i od ratnih osvajanja? Kako bilo, vidimo da se i u ovom smislu dade povući paralela između etatogeneze i globalizacije, sem ako nešto krupno ne previđamo.

Pazimo i zapazimo: ako nešto odgovara helderlinovskoj versifikaciji o opasnosti, opskurnoj opasnosti koja se uvećava, onda je to globalizacija – razumije se, globalizacija u njezinoj realnosti, a ne u našoj percepciji, percepciji koja je ne samo sklona, no i voljna tome da bude izmanipulisana; te koja je, štaviše, usljed navike i stalne izloženosti raznim manipulacijama postala, takoreći, adaptirana raznim manipulacijama, čak kao da je stvar u tome da bilo kojem manipulatoru omogućimo što lakši posao, čak kao da je naša percepcija u odnosu na manipulacije manipulatora u nekoj relaciji adikcije.

A koliko je samo manipulacija kada je u pitanju globalizacija. Uzmimo samo ono tvrđenje da je globalizacija neizbježna. Takva tvrdnja je primjer manipulacije. To prosto zato što tzv. globalizacija nije neizbježna. Još možemo kazati da je to mit o globalizaciji.

Za savremeni, pak, intelekt, onaj i onakav hoteći da sazna i shvati stvarnost – ono stvarno – globalizacije...korisno je da o istoj pomišlja kao o događaju osvajačkog širenja.

U tom smislu, korisno je ljude kao što je Aleksandar Makedonski posmatrati kao globalizatore, a njihove pothvate i akcije kao prve, to jest povijesno najranije, oblike globalizacije, sto se može pomišljati i o cezarističkoj globalizaciji.

Sada postaje jasno da je *Weltgeist* modernu državu zamislio tek kao jednu provizornu konstrukciju, kao prolaznu stanicu na putu ka nekim vrlo drugačijim oblicima organizacije svijeta.

Što će reći, bar kako u ovom trenutku izgleda, ljudi u XXII vijeku neće živjeti unutar država, makar ne ovih i ovakvih kakve danas poznajemo. U ovom smislu, rimska nam imperija nudi realan i relevantan model za simulaciju ili *prognosis*, odnosno za shvatanje stvarnosti tako nazvane globalizacije. Sem ako nijesu ispod „vela Maje“, neke su jednačine zapravo lako rješive. Što se tiče globalizacije, jednačinu istu ne možemo, mislimo, riješiti niti razumjeti ukoliko kontekstuirajuće ne sagledamo odgovarajuće kantovske filozofeme. Naime, Kant je uočio da ostvarivanje permanentnog mira na Zemlji zahtijeva sljedeće: a) da svi budu ujedinjeni b) da sve države imaju isto unutrašnje ustrojstvo, jer „republike ne ratuju sa republikama“ c) da se uspostavi „svjetsko građanstvo“. No, kako se to kolokvijalno kaže, lako je to reći. Uzmite samo ovaj drugi uslov ili projekciju – naime, da sve države imaju isto unutrašnje ustrojstvo. Premisa je – neka bude – tačna, samo – kako to ostvariti? I koje su implikacije/komplikacije iste? Jer, već sama namjera-iz-premise je evidentno ratoborna i ratnoosvajačka.

Pošto – kako ćete bez upotrebe nasilja postići to da sve države na svijetu imaju unifikovana ustrojstva? I doista, ako tzv. globalizaciji analitički pristupamo i iz ovog ugla, opet se pokazuje i potvrđuje da je ona svojevrsna objava rata iako bez objave rata.

In praxi, globalizacija se sprovodi na dva načina: mirnim putem i nasilnim putem. Kako se globalizacija sprovodi nasilnim putem, primjer za to se može da vidi i u Siriji. Kako se globalizacija sprovodi mirnim putem, primjer za to su države kao što je Francuska, Austrija ili Crna Gora.

Međutim, odmah treba na-pomenuti da distinkcija nasilna/nenasilna globalizacija nije sasvim adekvatna. Prosto, globalizacija je u svakom slučaju nasilna. To je velimo, objava rata bez objave rata. Razumije se, makar toliko je tačno da ostaje otvoreno pitanje da li je Kant prećutno podrazumijevao da je nasilni put, zapravo, neminovan da bi se njegova verzija i vizija globalizacije realizovala. Jer, očito je, da bi se postiglo da sve države na svijetu imaju isto unutrašnje ustrojstvo, nad mnogima se od njih mora izvršiti neprikriven akt nasilja, kako bi se preustrojavajuće unifikovale.

Globalne integracije: Završavajući odgovorićemo još – zapravo prije skicirajući, više otvarajući nova pitanja – na nekoliko najrelevantnijih pitanja u vezi sa globalizacijom. Ako znamo te odgovore, onda *less or more* znamo sve što je relevantno o toj temi. Integrisanje ili ujedinjavanje svijeta predstavlja, kao što je možda poznato, glavnu političku i ukupnu dinamiku našega vremena. A to ujedinjavanje svijeta bi trebalo da predstavlja glavnu referentnu tačku za bilo koju diskusiju o kontemporarnim transformacijama savremenoga svijeta. Da se pojasni, događaji koji obilježavaju ove dane i godine – talasi migranata, situacija u Siriji, prije toga bombardovanje Libije, turbulencije u Grčkoj, ratifikacija Lisabonskog ugovora, da pomenemo samo neke – ne mogu se doista razumjeti izvan

njihovoga glavnoga odnosnoga konteksta... a to je ujedinjavanje svijeta pod jedan političko-pravni kišobran. Ali isto tako, sve ono što se dešava u svijetu od Drugog svjetskog rata naovamo – neki bi rekli: kao ni taj rat – ne može se razumjeti izvan matrice jedne globalne amalgamacije. Neka čitalac razmisli i sam: Nije li ovo posve očigledno kada je u pitanju formiranje institucije pod nazivom Ujedinjene nacije? Zapazimo to da kada bi se ovo ujedinjavanje moglo sprovesti direktno ili potpuno političkim putem, nikakve globalizacije ne bi ni bilo. Globalizacija, naime, predstavlja zaobilazan način da se dođe do cilja globalizacije koji joj, dakle, akciono i aksiološki, uveliko prethodi.

Ako je modernost predstavljala frakturisanje srednjovjekovnoga univerzalizma – koje se manifestovalo kao nastajanje velikoga broja *de facto* ili *de jure* nezavisnih političkih jedinica, vrhunac čega je nastanak suverene moderne države – postmodernost predstavlja preokretanje, povijesnu reverziju modernizacije, koja se manifestuje kao ujedinjavanje, stapanje ovih država u vrlo velike političke jedinice, ekvivalente nekadašnjih imperija. Tako, recimo, neki autori vide Evropsku uniju kao oživljavanje Rimske imperije. Opet, neki drugi recentni autori, kao što je Aleksandar J. Motil, pišu čak o reimperijalizaciji.

Onda, globalizacija ili imperijalizacija?

Termin imperijalizacija ovdje bi mogao da objašnjavajuće upućuje na to da se globalizacija jednim djelom odvija prema onoj šemi po kojoj je jednom nastajala Rimska imperija. Jer, kako objašnjava američki politikolog Geri Marks, imperije „obuhvataju ranije nezavisne jedinice u sistem indirektno vladavine, koristeći ranije postojeće strukture i lokalne elite“. Namjesto da države koje joj stoje na putu ka njezinome cilju razori, globalizacija će ove da izloži akomodaciji, baš kao što je to činila Rimska imperija tokom njezinog establišmenta i ekspanzije. „Akomodacija je motor imperije. Zašto ne iskoristiti

postojeće političke strukture potčinjene zajednice, za eksploataciju njenih resursa? Neka ta zajednica zadrži određenu mjeru samouprave, i neka lideri te zajednice budu odgovorni za obezbjeđivanje resursa za imperiju. Ovo imperiju oslobađa zadatka nadzora nad stanovništvom te zajednice, reformisanjem njenih institucija, prikupljanja njenih poreza, mobilizacije njene armije, i odgovaranje na, ili supresiranje, nezadovoljstava“, kako objašnjava dalje pomenuti politikolog.

Treba, dakle, shvatiti u potpunosti da je odnos između snaga globalizovanja i država i državnih vlasti na svim kontinentima neposredno adverzativan. Države su, naime, moderne i sukus modernosti a globalizacija je skroz postmoderna.

Moderno ili postmoderno?

Recentni svijet se može uporediti sa kakvim vrlo velikim gradilištem na kojem se, na sve strane, uveliko radi i gradi. Naravno, kao što obično biva, tamo gdje se nešto gradi, nešto se i ruši. Da bi se, recimo, u nekoj metropoli izgradio novi neboder, obično je, prije toga, potrebno da se sruši zgrada ili soliter koji je do tada (po)stojao na (is)tom mjestu.

Analogno, danas je u toku izgradnja čitave jedne nove epohe koja, pod signaturom: postmodernost, sebe, zapravo, više ne objašnjava nego što objašnjava. Postmodernost kao još jedan nejasan, čak – enukleiran, pojam. Ali nije nejasno da su modernost i postmodernost strogo u relaciji disjunkcije. Drugim riječima, izgradnja postmodernosti operativno podrazumijeva razgradnju modernosti. A ugaoni kamen modernosti, shodno tome i nacije kao eminentno i imanentno modernog kvaliteta, odnosno, realiteta, dakle ono što je realni držatelj kako modernosti tako i nacionalnosti, bila je i (do daljnjeg) još uvijek jeste – država.

Literatura:

- Elzesser Jirgen, *Nacionalna država i fenomen globalizacije*, Jasen, Beograd, 2009.

- Levitt Theodore, *The Globalization of Markets*, *Harvard Bussines Review*, 1983.

- Marks Gary, „Europe and Its Empires: From Rome to the European Union“, *Journal of Common Market Studies*, Volume 50, Number 1, pp. 1-20, 2012.

- Motyl J. Alexander, „Why Empires Reemerge: Imperial Collapse and Imperial Revival in Comparative Perspective“, *Comparative Politics*, Vol. 31, No. 2 (Jan, 1999), pp. 127-145.

- Munk Ronaldo, *Globalization and Contestation*, Routledge, 2007.

-Tilly Charles, *Coercion, Capital and European States*, Basil Blackwell, 1990.

-Veber Maks, *Politika i vlast*, Naklada Jasenski i Turk, 1999.